

Skogskonflikter i Sverige

– en undersökande studie

**Elin Ångman¹&
Eva-Maria Nordström²**

¹ institutionen för Stad och land, SLU

² institutionen för skoglig resurshushållning, SLU

Arbetsrapport 287 2010

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för skoglig resurshushållning
901 83 UMEÅ
www.srh.slu.se
Tfn: 090-786 81 00

ISSN 1401–1204
ISRN SLU–SRG–AR–287–SE

Skogskonflikter i Sverige

– en undersökande studie

**Elin Ångman¹ &
Eva-Maria Nordström²**

¹ institutionen för Stad och land, SLU

² institutionen för skoglig resurshushållning, SLU

Arbetsrapport 287
Skoglig resurshushållning

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för skoglig resurshushållning
Utgivningsort: Umeå
Utgivningsår: 2010

ISSN 1401–1204
ISRN SLU–SRG–AR–287–SE

Förord

Denna rapport redovisar material som avser att belysa vissa frågor runt konflikter och intressekonflikter vid brukandet av skogs. Arbetet utgör en del av resultatet av projektet ”Konflikthantering i skogar med hög nyttjandetetätthet” som finansierats av Skogssällskapet.

Umeå juni 2010
Författarna

Sammanfattning

Detta är en arbetsrapport över en enkät, intervjuer och en workshop som genomfördes maj till september år 2006 inom projektet ”Konflikthantering i nyttjandetät skog”.

Projektet ”Konflikthantering i nyttjandetät skog” syftar till att skapa ett beslutsstöd för skogsägaren för att denna ska kunna hantera situationer där olika anspråk, såsom krav på biologisk mångfald eller rekreation, riktas mot skogen. Den första fasen av projektet ska utveckla kunskap om förutsättningarna för att fatta beslut rörande hanteringen av skogsmark. I denna första fas ska 3-5 olika fall där konflikter uppstått till följd av skogsbruksåtgärder studeras närmare.

Syftet med enkäten, telefonintervjuerna och workshopen var att få överblick över situationen i Sverige i dag med avseende på konflikter kring skogsbruk samt att försöka hitta konfliktfall att studera djupare.

Enkäten skickades till alla Sveriges kommunekologer samt Skogsstyrelsens distriktschefer. Svarefrekvensen var 17 % vilket motsvarar 57 personer. De flesta av respondenterna skriver att de känner till få konflikter kring skogsbruksåtgärder. Konflikterna handlar oftast om slutavverkning eller gallring. På frågan om vilka värden som skogsbruksåtgärderna påverkade nämns landskapets utseende oftast. Flera av de svarande som tyckte att konflikten de kände till hade hanterats bra ansåg trots detta också att intressenterna i fallet blivit missnöjda med utgången av konflikten.

För att hitta konfliktfall att studera närmare utfördes kortare telefonintervjuer med öppna frågor. De som kontaktades var personer som i enkäten svarat ”ja” på frågan om vi fick kontakta dem. De intervjuade berättade om små, vanligt förekommande situationer, dessa handlade om avverkningsrester i skogen och sönderkörda stigar. I flera fall förekommer SNF som en part i konflikterna, engagerade på eget initiativ eller genom att de kontaktats av något intresse i konflikten för att bevaka naturvårdsintressena. Några nämner problem i kommunikationen mellan kommunens tekniska kontor och kommunens naturvårdsavdelning. De intervjuade berättade om att ”miljösidan” och ”skogssidan” använder sig av olika språk och att det blir en kulturkrock som gör att man får svårt att förstå varandra.

Under en dag hade representanter från projektet och representanter från Skogssällskapet en workshop med titeln ”En workshop om skogskonflikter och deras betydelse för ditt arbete”. Under mötet diskuterades betydelsen av enstaka personer, i egenskap av kontaktperson på kommunen och i egenskap av ”besvärlig person”, i en konfliktsituation. Det talades också om behovet av att kunna förklara vad åtgärder i skogen får för konsekvenser och att skogsutbildade ofta använder ett ”fikonspråk” som gör det svårt att nå fram till de berörda. Enligt deltagarna är en det vanligt att hamna i en situation där det finns en potentiell konflikt i ”bakgrunden”, som stör och hindrar arbetet med skogsbruksåtgärder.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Syfte.....	5
2	Metod	6
2.1	Enkät.....	6
2.1.1	Telefonintervjuer.....	6
2.2	Workshop.....	6
3	Resultat.....	7
3.1	Resultat från enkäten	7
3.2	Resultat från telefonintervjuerna	8
3.2.1	Vanliga konfliktsituationer.....	8
3.2.2	SNF:s roll i konflikter	9
3.2.3	Interna problem hos kommuner	9
3.2.4	Samarbete mellan myndigheter och kommuner.....	9
3.2.5	Olika kulturer och språk.....	9
3.2.6	De goda exemplen.....	10
3.3	Resultat från workshop.....	10
3.3.1	Enstaka personers betydelse i konflikter.....	10
3.3.2	Konsekvenser och kunskap	10
3.3.3	Potentiella konflikter	10
4	Diskussion	11
4.1	Enkäten	11
4.2	Telefonintervjuer	12
4.3	Workshop.....	13
	Källor.....	14
	Bilaga 1.	15
	Bilaga 2.	17

1 Inledning

Mot skogslandskapet riktas det idag flera olika anspråk. Förutom ägarens krav på ekonomisk avkastning kan andra grupper ha förväntningar om upprätthållande av t.ex. biologisk mångfald, landskapsbild, kulturarv samt möjligheter att använda marken för olika rekreativa aktiviteter. Mellan dessa intressenter uppstår ibland konflikter som kan försvåra skogsägarens planering och beslutsfattande avsevärt.

”Konflikthantering i nyttjandetät skog” är ett fyraårigt forskningsprojekt som finansieras av Stiftelsen Skogssällskapet och genomförs som ett samarbete mellan SLU och KTH. Projektet syftar till att utveckla planeringsmetoder för skogsbruket som ska kunna ge kunskap om hur ekosystem och ekonomi reagerar på föreslagna åtgärder och även låta människor som inte har expertkompetens om t.ex. modelleringssystemet bidra med sin kunskap. Målet är att skapa ett beslutsstöd som ska fungera som ett instrument i händerna på skogsägaren för att denna ska kunna hantera situationer där olika intressenter har åsikter om förvaltningen av skogen. Projektet skall även leda till en handledning i konflikthanteringsmetodik för det praktiska skogsbruket samt en allmän uppbyggnad av kompetens för avancerad forskning och grundutbildning inom konflikthantering och deltagande planering.

Den första fasen av projektet handlar om att utveckla kunskap om förutsättningarna för att fatta beslut rörande hanteringen av skogsmark. Här ska 3-5 olika fall där konflikter uppstått till följd av skogsbruksåtgärder studeras närmare.

Detta är en arbetsrapport över den enkät och de intervjuer och den workshop som genomfördes maj till september år 2006 inom detta projekt.

1.1 Syfte

Syftet med att genomföra enkäten, telefonintervjuer och workshop var att få överblick över hur situationen ser ut i Sverige i dag med avseende på konflikter kring skogsbruk samt att hitta konfliktfall att studera närmare. Forskningsprojektet i sin helhet syftar till att skapa verktyg för den enskilde skogsägaren. Därför ville vi i detta skede undersöka konflikter ur ett generellt markägar-/skogsbruksperspektiv¹ och valde kommunekologer och distriktschefer på Skogsstyrelsen som målgrupp för enkäten. Senare i projektet har vi för att vidga perspektivet intervjuat aktörer från andra målgrupper, inklusive organisationer som Svenska Naturskyddsföreningen (SNF) och Fältbiologerna samt privatpersoner som använder skog för rekreation.

¹Ordet ”skogsbruk” används här för att beteckna nyttjande av skogen för produktion av timmer, massaved och andra produkter av ekonomiskt värde.

2 Metod

Det första steget var att skapa en enkät för kommunekologer och distriktschefer på Skogsstyrelsen. Ett antal av dem som svarat på enkäten kontaktades för telefonintervjuer. Ett möte anordnades med Skogssällskapetets förvaltare för att diskutera deras erfarenheter kring konflikter vid skogsbruksåtgärder. Hur de olika delarna genomfördes redovisas mer i detalj under respektive avsnitt.

2.1 Enkät

Adressen till den webbaserade enkäten ”Konflikter kring skogsskötselåtgärder” skickades ut till Sveriges 290 kommuner för vidarebefordran till kommunekolog eller motsvarande. Enkäten skickades även till Skogsstyrelsens 49 distriktschefer. Vi valde att kontakta dessa eftersom vi ville ha personer som hade närkontakt med skogsbruket och kunde tänkas ha en översikt över vad som pågår i ett specifikt geografiskt område. Enkäten innehöll 25 stycken frågor som rörde karakterisering och beskrivning av konkreta konflikter. Till exempel så berörde frågorna förekomsten av motsättningar kring skogsförvaltning och vad eventuella konflikter ansågs handla om. För fullständig redovisning av enkätfrågorna se Bilaga 1.

Beslutet att göra en enkät på nätet togs efter en rundfrågning bland arbetskamrater om de föredrog att få enkäter per post eller e-post. Dessutom fanns verktyget till att göra en e-enkät lätt tillgängligt.

2.1.1 Telefonintervjuer

För att hitta några konfliktfall att studera närmare utfördes telefonintervjuer, 15-45 min, med öppna frågor av typen: ”Kan du berätta om en konflikt du varit inblandad i eller känner till?” (för frågeschema, se bilaga 2). De personer som kontaktades var de som i enkäten svarat jakande på frågan om de hade konflikter som de ville beskriva närmare för forskningsgruppen. Personer på större skogsbolag och skogsägarföreningar som ansågs ha insyn i eventuella konflikter företaget varit inblandat i kontaktades också för intervjuer. Sammanlagt intervjuades 23 personer per telefon.

2.2 Workshop

Under en dag hade representanter från projektet och representanter från Skogssällskapet en workshop med titeln ”En workshop om skogskonflikter och deras betydelse för ditt arbete”. Dagen började med en diskussion kring begreppen konflikt och okonflikt. Resten av dagen ägnades åt att deltagarna från skogssällskapet fick berätta om sina erfarenheter av konflikter de upplevt som representanter för Skogssällskapet. Utifrån dessa berättelser diskuterades vad konflikter kring skogsbruk generellt handlar om och de specifika konfliktfallen. Syftet med dagen var att:

- 1) projektet skulle få tips på konfliktfall att studera närmare,
- 2) projektet skulle få ökad kunskap om konfliktsituationer kring skogsbruksåtgärder,
- 3) deltagarna skulle få chans att utbyta erfarenheter.

3 Resultat

3.1 Resultat från enkäten

Första omgången av enkäten som skickades ut gick inte att besvara på grund av ett tekniskt problem med rättigheterna till sidan. Samma personer kontaktades igen och fick en ny version av enkäten. Svartfrekvensen på enkäten blev 17 % vilket motsvarar 57 personer, varav 8 stycken var distriktschefer och 49 stycken kommunekologer. Svartfrekvensen var låg, vanligtvis får webbaserad datainsamling höga svartfrekvenser (SIFO 2006). Förklaringen ligger troligtvis i att många av informatörerna lagt ned tid på att besvara den första enkäten som inte fungerade och sedan av förklarliga skäl inte ansträngde sig med att fylla i enkäten igen.

Ett urval av resultaten från enkäten redovisas nedan i Tabell 1-6.

Tabell 1. Enkät svar för frågorna a) "I vilken utsträckning förekommer motsättningar eller konflikter rörande skogsförvaltning i ditt område?" b) "I vilken utsträckning ställer konflikter till problem vid skogsförvaltning?" (Femgradig svarsskala: Från 1="låg utsträckning" till 5="hög utsträckning")

Svar	a) I vilken utsträckning förekommer motsättningar eller konflikter rörande skogsförvaltning i ditt område?	b) I vilken utsträckning ställer konflikter till problem vid skogsförvaltning?
1	27 %	25 %
2	39 %	37 %
3	15 %	16 %
4	13 %	8 %
5	2 %	6 %
Vet ej	4 %	8 %

Tabell 2. Enkät svar för frågan "Hur många specifika ärenden eller situationer som präglats av konflikt har inträffat de senaste 5 åren?"

Antal konflikter	
0	15 %
1	13 %
2	19 %
3	19 %
4	6 %
5	15 %
6	2 %
7	0 %
8	0 %
9	0 %
10	0 %
>10	13 %

Tabell 3. Enkät svar för frågan "Vilka skogsbruksåtgärder handlade motsättningen om?" (De svarande kunde kryssa i förvalda alternativ samt fylla i egna)

Typ av åtgärd	
Slutavverkning	47 %
Gallring	31 %
Byggandet av skogsbilväg	7 %
Dikning	4 %
Röjning	2 %
Reservatsbildning	2 %
Kvarlämnat ris	1 %
Annat	3 %
Känner ej till konflikter	3 %

Tabell 4. Enkät svar för frågan ”Vilka värden påverkades enligt de inblandade av skogsbruksåtgärder?”

(De svarande kunde kryssa i förvalda alternativ samt fylla i egna)

Värden som påverkas	
Landskapets utseende	30 %
Rekreation	27 %
Biologisk mångfald	18 %
Ekonomi	11 %
Enstaka landskapselement	7 %
Enstaka skyddsvärda arter	4 %
Kulturminnen	3 %

Tabell 5. Enkät svar för frågan ”Vilka var de inblandade?”

(Oftast nämns flera av dessa aktörer i samma konflikt)

Aktörer	
Markägare	26 %
Närboende	19 %
Myndighet	18 %
Naturskyddsorganisation	15 %
Förening	10 %
Företagare	6 %

Tabell 6. Enkät svar för frågorna a) ”Mitt intryck är att den konflikt jag har haft insyn i har hanterats på ett bra sätt” och b) ”Mitt intryck är att alla inblandade är nöjda med ärendets utfall”

(Femgradig svarsskala: Från 1=”Instämmer inte alls” till 5=”Instämmer helt”)

Svar	a) Mitt intryck är att den konflikt jag har haft insyn i har hanterats på ett bra sätt.	b) Mitt intryck är att alla inblandade är nöjda med ärendets utfall.
1	4 %	16 %
2	10 %	26 %
3	25 %	27 %
4	40 %	13 %
5	16 %	5 %
Vet ej	5 %	13 %

3.2 Resultat från telefonintervjuerna

När vi jämfört materialet från telefonintervjuerna har vi kunnat urskilja några mönster som återkommer i flera av de intervjuades berättelser. Det är inte möjligt att generalisera utifrån detta p.g.a den låga svarsfrekvensen, utan det är förekomsten av mönster som är intressant. Nedan följer ett försök att beskriva de kommentarer som väckte vårt intresse och vi diskuterar kort tänkbara bakomliggande orsaker.

3.2.1 Vanliga konfliktsituationer

Det finns några situationer som förekommer i tätortsnära skog och som de intervjuade betecknar som vanliga, små eller obetydliga konflikter. Det rör sig om klagomål på kvarlämnade avverkningsrester i form av ris, grenar och toppar. Även spårbildning efter avverkningsmaskinerna, sönderkörda stigar samt maskinerna i sig kan leda till klagomål. Enligt de intervjuade har närboende och nyttjare i tätortsnära skog² ofta åsikter om hur skogen bör se ut och skötas. Man kan vilja att träd tas bort eller sparas och ibland kan olika åsikter stå mot varandra när det gäller åtgärder i ett område.

I fyra av fallen har intervjupersonerna berättat om har avverkning vid elljusspår varit en källa till konflikt. Ett av fallen löstes genom ett samrådsmöte mellan idrottsföreningen och bolaget som äger marken där man kom överens om hur avverkningen skulle utföras. Ett annat fall hade blivit komplicerat och lett till diskussioner på hög, principiell nivå.

² Uttrycket ”tätortsnära skog” används här i bemärkelsen bebyggelsenära skog och skog i anslutning till tätort som i stor utsträckning nyttjas för friluftsliv av tätortens invånare; det är intervjuarens uttryck.

3.2.2 SNF:s roll i konflikter

Hos åtta av de intervjuade personerna har SNF på något sätt förekommit i de konfliktsituationer personerna berättat om. I ett av fallen har SNF enligt den intervjuade intagit rollen av observatör och har följt konflikten utan att delta aktivt. I de övriga sju berättelserna har SNF varit en part i konflikten till högre eller lägre grad.

I ett av fallen har SNF dragits in i konflikten av en av de ursprungliga parterna och man har försökt engagera SNF på "sin sida" i konflikten, t. ex. genom att få SNF att ta upp konflikten i media. I tre av fallen har SNF enligt de intervjuade engagerat sig i konflikterna på eget initiativ och på den lokala nivån som en intresseorganisation för naturvård och friluftsliv. I de tre övriga fallen ska SNF ha intagit en något mer offensiv roll genom att driva på frågan i media och också genom att lyfta konflikten från den lokala nivån till en mer principiell nivå. I två av dessa fall har huvudfrågan handlat om sociala värden och friluftsliv, men naturvärden har lyfts in och använts som argument av SNF.

3.2.3 Interna problem hos kommuner

Fyra av de intervjuade personerna har nämnt att det förekommer problem i kommunikationen mellan de enheter på kommunen som jobbar med skogsskötsel och naturvård. Ofta ligger ansvaret för skötseln av kommunens skogar på ett tekniskt kontor eller förvaltningskontor, medan kommunekologen eller miljösamordnaren sitter på en annan enhet. Det betyder att vid beslut om skogsskötselåtgärder kan ibland ärendet helt gå kommunekologen förbi eller att ärendet leder till interna konflikter av revirhävande karaktär.

En annan typ av problem som omnämns i två av fallen är hur den politiska beslutsprocessen kan påverka konfliktsituationer. Det handlar om att politiker drar sig för att fatta beslut i ärenden där deras handlande kan komma att granskas och kritiseras av politiska motståndare. Ett exempel från en intervju är bildandet av ett kommunalt naturreservat, där kommunen i princip bestämt sig för att bilda reservat men dragit sig för att fatta det formella beslutet eftersom det skulle innebära att kommunala medel skulle betalas ut som ersättning till markägaren.

3.2.4 Samarbete mellan myndigheter och kommuner

I två av intervjuerna har dålig kommunikation och dåligt samarbete mellan kommunen, länsstyrelsen och skogsstyrelsen framförts som ett problem. De intervjuade berättar att om samarbetet fungerade bättre skulle eventuellt vissa typer av konflikter kunna undvikas.

Ett problem handlar om att skogsstyrelsen i samband med avverkningsanmälningar inte tar samråd med kommunen i fall där det skulle behövas, vilket innebär att kommunen inte får kännedom om avverkningen förrän den i princip påbörjats.

Ett annat problem handlar om att kommunen, länsstyrelsen och skogsstyrelsen har olika åsikter om ett område är skyddsvärt eller inte. Det leder till att markägare och allmänhet får tvetydiga budskap.

3.2.5 Olika kulturer och språk

Fyra av de intervjuade personerna har direkt eller indirekt lyft fram kommunikationen mellan "miljösidan" och "skogssbrukssidan" som ett problem. De intervjuade förklarar att det handlar om en slags kulturkrock och språkförbistring, där det traditionella skogsbruket möter naturvårdsförespråkare och man har svårt att förstå varandra och många gånger inte heller vill förstå.

3.2.6 De goda exemplen

Vid intervjuerna har också framkommit erfarenheter där man anser sig ha hanterat situationer bra och därmed undvikit konflikter och problem. Man har t ex använt sig av informationstavlor i samband med skogsskötselåtgärder för att förbipasserande ska få förståelse för varför man utför åtgärden och förhoppningsvis därmed acceptera den lättare. Ett steg längre är att ta in andra parter i samarbete kring planeringen. En av intervjupersonerna (inte anställd vid Skogsstyrelsen) framförde åsikten att mötesdagarna som Skogsstyrelsen årligen anordnar för den lokala skogssektorn har lagt grunden till god kommunikation mellan företag, myndigheter och kommun i området.

3.3 Resultat från workshop

Nedan redovisas några teman som kom upp under diskussioner i workshopen.

3.3.1 Enstaka personers betydelse i konflikter

Betydelsen av enstaka personer i en konfliktsituation diskuterades. Vikten av att ha en bra personlig kontakt med den ansvariga personen på kommunen betonades. Både när samarbetet fungerade bra och när det fungerade dåligt berodde det på att det inte fungerade på det personliga planet mellan Skogssällskapets tjänsteman och kommunens.

I diskussionen nämndes människor som gillar konflikter, de beskrevs som personer som behärskar konfliktspråket och inte drar sig för att hamna i konflikter.

3.3.2 Konsekvenser och kunskap

Under workshopen talades om behovet av att kunna visa och förklara vad åtgärder i skogen får för konsekvenser. Det ”fikonspråk” som skogligt utbildade använder sig av ställer till problem då det inte når fram till de berörda. Här nämndes att bilder skulle kunna vara ett viktigt verktyg för att visa skogsbrukets konsekvenser.

3.3.3 Potentiella konflikter

En vanlig situation enligt deltagarna är att det finns en potentiell konflikt i ”bakgrunden” som hindrar arbetet med skogsbruksåtgärder. Läget kan vara sådant att man har en åtgärd man borde utföra, men man vet att det kommer att orsaka problem, så därför avstår man från att göra något. Detta kan sägas vara en potentiell konflikt som aldrig blommar ut men som ligger i bakgrunden och ”stör” och kan hindra åtgärder från att bli utförda.

4 Diskussion

4.1 Enkäten

P.g.a. den låga svarsfrekvens på enkäten går det inte att utifrån denna dra några generella slutsatser om vad för slags konflikter som anställda vid kommunen och skogsstyrelsen har insikt i. Dock berättar uppgifterna i enkäten om vad de personer som fyllt i densamma upplever som konflikter och vad som karakteriserar dessa

De flesta av respondenterna skriver att de känner till få konflikter kring skogsbruksåtgärder (se tabell 1). Hur man besvarar den här frågan beror naturligtvis av hur man definierar ordet ”konflikt”. Om man hårdrar det så kan vara så att skillnaden mellan den person som svarar att det aldrig blir konflikter, och den som säger att det finns ca 10 konflikter per år, är att de definierar konflikt på olika sätt. Därför har vi bara ett mått på vad enskilda personer anser vara frekvensen av konflikter enligt deras egen mening. En annan aspekt är den så kallade ”nedtoning” av konflikt som flera av besvararna gjorde. I sex fall berör de som kommenterat enkäten begreppet ”konflikt” och försöker, som vi uppfattat det, avdramatisera begreppet. De berättar till exempel att de konflikter de råkar ut för hör till vardagen och inte är särskilt dramatiska.

”de konflikter som uppstår är inte av den typen som svarsalternativen antyder, insändarstormar e dyl, utan det handlar om den konflikt mellan ekonomi och naturvård som i princip är en vardagshändelse”

De som svarade på enkäten kan ha blivit påverkade av de svarsalternativ som handlade om tidningsrubriker, hot och domstolsförhandling. En tolkning vi gör är att respondenterna kan ha sett dessa svarsalternativ som en definition på vad skaparna av enkäten tycker konflikt är, och således efterfrågade, och tyckt att vad de själva ansåg vara konflikter inte var ”så farligt”. Att man skriver att man har få konflikter kan också bero på att konflikter kanske ses som något negativt, något man inte vill kännas vid att man själv är med i.

På frågan om vilka värden som skogsbruksåtgärden påverkade nämns landskapets utseende oftast (se tabell 4). Det verkar hänga samman med att de konflikter som nämns främst handlar om slutavverkning och gallring, åtgärder som kan påverka landskapets utseende kraftigt (se tabell 3). Angående frågan om värden kan det vara värt att notera att ”upplevelsevärdena”; landskapets utseende och rekreation, toppar svarslistan före biologisk mångfald och ekonomi. Under tolkningen av svaren måste man vara medveten om att respondenterna besvarat en fråga om vad de upplevde att andra aktörer tyckte. Att ekonomi hamnar på fjärde plats på frågan om vilka värden som konflikten handlade om anser vi något förvånande. Konflikter som handlar om åtgärder för att få ut virke skulle alla kunna ha ekonomi som ett av värdena konflikten handlar om. Utformningen av frågan påverkar möjligtvis svaret. ”Vilka värden påverkades enligt de inblandade av skogsbruksåtgärdena?” kan tolkas som att den utesluter själva åtgärdens orsak, som ju säkert är ekonomi i många fall. Dessutom kanske de som svarat på enkäten är på den ”ekonomiska” sidan själva, och de har svarat för aktörer som befinner sig på ”andra sidan”.

En intressant aspekt av enkätsvaren är att flera av de som fyllde i att de tyckte konflikten de hade insyn i hade *hanterats bra* (se tabell 6) också ansåg att intressenterna i fallet *inte blivit nöjda med utgången* av konflikten. Det kan betyda att vad de inblandade känner efter en konflikthanteringsprocess inte är avgörande för hur denna hanteringsprocess bedöms. Det kan också vara så att man kan acceptera att inte bli nöjd om man varit med om en bra hanteringsprocess. Möjligtvis blev personen som fyllde i enkäten nöjd med utfallet av

konflikten och hanteringsprocessen och tycker därmed att det var en bra process även om inte de övriga inblandade är missnöjda. Det finns ju möjlighet att den som svarat på enkäten också är den som hanterat konflikten.

Enkäten har vissa brister. Förutom det tekniska missödet som såg till att det första utskicket misslyckades har utformningen av enkätfrågorna med all säkerhet styrt svaren i en viss riktning. Detta är alltid fallet med enkäter och för att begränsa feltolkningar har vi även per telefon intervjuat ca hälften av respondenterna. Frågor i enkäter måste vara tydliga och lätta att förstå, eftersom deltagaren inte kan be om någon förklaring, och öppna och utredande frågor lämpar sig mindre bra i enkäter (SIFO 2006). Detta är saker vi hade i åtanke under skapandet av enkäten.

4.2 Telefonintervjuer

Enligt de intervjuade är konflikter vanliga i tätortsnära skog eller skog som nyttjas för friluftsliv. En förklaring vi ser är att skog intill hemmet eller motionsspår blir en hemtam miljö och människor blir upprörda av förändringar i denna miljö. Det är olika typer av problematik i tätortsnära respektive icke-tätortsnära skog. I tätortsnära skog handlar konflikter om sociala värden som skogens utseende och möjligheten till friluftsliv. I den icke-tätortsnära skogen rör sig konflikten ofta om att skogsbrukets ekonomiska värden står mot naturvärden eller andra ekonomiska värden.

Vissa av de vanliga, små konflikterna i tätortsnära skog verkar vara ganska enkla att undvika. Genom information om varför en åtgärd utförs kommer man enligt flera av intervjupersonerna ganska långt. Om problemet är kvarlämnade avverkningsrester skulle grenar och toppar med fördel kunna tas ut som skogsbränsle.

Det finns två förhållningssätt till skogen som kan spela in i och även leda till konfliktsituationer; allemansrätten och äganderätten. Genom den svenska traditionen av allemansrätt finns en djupt rotad känsla för rätten att vistas i skogen som kanske också sträcker sig till en känsla av att man har rätt att vara delaktig i förvaltningen av skogen. Det finns även en mycket stark äganderättskänsla, som hävdar sig mot t.ex. intrång från staten. Denna känsla för äganderätt är påtaglig i områden med stark landsbygd där jord- och skogsbruk fortfarande är försörjningen för en viss del av befolkningen.

SNF som part i konflikter är ett återkommande mönster. I SNF:s stadgar (SNF 2006) framgår att föreningen ska ”verka för att människans samhälle och verksamhet anpassas efter naturens förutsättningar” samt ”väcka opinion och påverka beslut rörande naturskydd och miljövard samt verka för skydd och vård av värdefull natur, bland annat genom markförvärv eller på annat sätt”. SNF har alltså tagit på sig ett ansvar att gripa in och bli en part i målet när det handlar om naturvård. Ett sätt att göra det är att via media väcka opinion hos allmänheten och på så sätt kunna stoppa avverkningar. Telefonintervjuerna visar att SNF också har engagerat sig i fall där det i större utsträckning verkar handla om sociala värden och friluftsliv än naturvård. En orsak kan vara att parterna har olika kunskap om och syn på naturvärden. En annan förklaring kan vara att SNF eller någon annan part använder naturvärden som förevändning när konflikten egentligen handlar om sociala värden, eftersom naturhänsyn är ett mer etablerat argument med större genomslagskraft.

Att intervjupersoner lyfter fram de olika ”språken” som miljö- respektive skogsbrukssidan använder är intressant. Man kan fråga sig om de som påtalar olikheten i språkbruk tycker att man ska göra något åt detta? Eller är det bara ett faktum som inte går att komma ifrån. Den

interna konflikten mellan kommunens skogsförvaltare och kommunekolog som beskrivits kan vara en konsekvens av denna kulturkrock mellan miljövårds- och skogsbruksdiskurser.

4.3 Workshop

Diskussionen som handlar om enstaka personers betydelse i en konflikt är intressant för det säger oss att konflikter är väldigt enkla, och på samma gång och svåra, att hantera. Om konflikten beror på en enda person och man vill att konflikten ska lösas så skulle man bara kunna få bort den personen från dess position och så skulle problemet vara borta. Det svåra är dock att det förmodligen alltid kommer att finnas "besvärliga" personer och vi måste lära oss hantera dessa konflikter med de besvärliga personerna. Att så mycket av konflikten uppfattas ligga på individnivå pekar på att konflikter inte nödvändigtvis har en intressemotsättning i botten, i stället består problemet kanske i att två personer, av olika anledningar, inte kan lyssna på varandra. Utmaningen i en konflikthanteringsprocess ligger därför i att få dessa personer att acceptera varandra och lyssna på varandra.

Diskussionen om "att det finns människor som gillar konflikter" påminner oss om att normen är att konflikter är något dåligt, något som vi inte tycker/ska tycka om, för då är vi underliga människor. Konflikter skulle lika gärna kunna diskuteras utifrån det konstruktiva värde de faktiskt har och utifrån vikten av att folk tycker olika och har olika perspektiv istället för att fokus ska ligga på att undvika konflikter eller få konsensus. Det finns också ett behov av att kunna ta itu med konflikter på ett tryggt sätt, eftersom potentiella konflikter kan hindra åtgärder från att bli utförda eftersom man vill undvika problemet.

Att bilder skulle vara viktiga i förvaltarnas kontakter med människor som inte är väldigt insatta i skogsbrukets terminologi kan ses som en bekräftelse på att ett beslutsstödssystem med en bra visualiseringsfunktion är viktig att eftersträva. Å andra sidan kan det vara så att det räcker med enkla bilder/fotografier för att visa effekter av skogsbruk.

Diskussionen säger också någonting om den skillnad i språkbruk som verkar finnas mellan "experter" och "vanliga människor". Förmodligen skulle kommunikationen och kunskapsutbytet fungera bättre om det fanns en högre medvetenhet om att det språk man använder kan vara ett hinder. Experter kan naturligtvis även använda sitt avancerade fikonspråk till att distansera sig från andra och kanske få dem att känna sig mer okunniga och inte värdiga att delta i en diskussion kring naturresursen skogen.

Källor

SIFO 2006. <http://www.sifo.se> besökt 2006-09-18

SNF 2006. <http://www.snf.se/snf/stadgar02.htm> besökt 2006-10-03

Bilaga 1.

Den webbaserade enkäten som skickades ut till kommunekologer och distriktschefer på Skogsstyrelsen.

Hej! Vi vill be dig hjälpa oss genom att avsätta några minuter till att fylla i en kort enkät. Vi arbetar med ett forskningsprojekt som heter "Konfliktskogar", där vi undersöker motsättningar i samband med skogsskötselåtgärder. Vi vänder oss till dig för att få del av dina erfarenheter av motsättningar och konflikter vid skogsförvaltning.

Vi är intresserade både av ärenden som du själv har varit inblandad i och situationer som du inte varit direkt berörd av men som du haft insyn i.

Dina svar behandlas konfidentiellt och det kommer inte att vara möjligt att spåra dina svar tillbaka vare sig till dig som person, roll eller till de situationer och aktörer som du hänvisar till. Vi vill dock gärna ha möjlighet att kontakta dig på nytt och ställa frågor om dina erfarenheter.

Tack för din tid

Elin Ångman, Lars Hallgren, Jonas Bohlin, Karin Öhman, Ola Sallnäs, Ljusk-Ola Eriksson, och Håkan Olsson, SLU; samt Ulla Mörtberg KTH.

Namn:

Ansvarsområde och befattning:

I vilken utsträckning förekommer motsättningar eller konflikter rörande skogsförvaltning i ditt distrikt/område?
(1=låg, 5=hög)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Vet ej

Vi vill att du försöker urskilja specifika ärenden eller situationer som präglats av konflikt. Hur många sådana har inträffat de senaste 5 åren?

I vilken utsträckning ställer konflikter till problem vid skogsförvaltning?
(1=låg, 5=hög)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Vet ej

Jag känner till konfliktsituationer som jag tror ni skulle ha intresse av att undersöka närmare och ni får gärna kontakta mig angående detta.

- Ja
- Nej

Här följer sex frågor som gäller dina erfarenheter av 1-3 specifika ärenden. Frågorna kan besvaras i tre omgångar, en för varje konflikt.

Konflikt 1: Vilka skogsbruksåtgärder handlade motsättningen om?

- Slutavverkning
- Gallring
- Gödsling
- Plantering
- Skogsbilväg
- Dikning

Ange ett eget värde:

Konflikt 1: Vilka var de inblandade?

- Markägare
- Myndighet
- Naturskyddsorganisation
- Förening (idrott eller annan rekreation)
- Närboende
- Företagare (turistföretag, skogsföretag etc.)

Ange ett eget värde:

Konflikt 1: Vilka värden påverkades enligt de inblandade av skogsbruksåtgärderna?

- Kulturminnen
- Ekonomi
- Rekreation
- Biologisk mångfald
- Enstaka skyddsvärda arter
- Enstaka landskapselement
- Landskapets utseende
- Inga värden påverkades

Ange ett eget värde:

Konflikt 1: I konflikten har det förekommit:

- Personliga möten/samtal
- Telefonkontakter
- Formella samrådsmöten
- Insändardebatter
- Massmedierapportering
- Brevväxling inklusive e-post
- Domstolsförhandling
- Hot

Ange ett eget värde:

Konflikt 1: Mitt intryck är att den konflikt jag haft insyn i har hanterats på ett bra sätt. Jag instämmer:
(1=inte alls, 5=helt)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Vet ej

Konflikt 1: Mitt intryck är att alla inblandade är nöjda med ärendets utfall. Jag instämmer:
(1=inte alls, 5=helt)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Vet ej

Frågorna upprepas två gånger till, de svarande har möjlighet att berätta om Konflikt 2 och Konflikt 3 om de känner till fler än en konflikt. Notera att enkäten endast fanns i elektronisk form och såg delvis annorlunda ut än denna nedskrivna version.

Bilaga 2.

Frågeschema som användes vid telefonintervjuerna. Detta schema var utgångspunkten för intervjuerna. Varje intervju anpassades sedan efter vad personen i fråga hade att berätta.

Frågeschema – uppfattning om konflikter

Vad arbetar du som?

Vad har du för erfarenheter av konflikter?

Berätta om en sådan situation

Generellt om konflikter

Uppfattning om hur vanligt det är?

Vad rör sig konflikterna vanligtvis om?

En konflikt

Händelseförlopp

Vad rörde det sig om?

Tyckte parterna att konflikten handlade om samma sak?

Vilka var de inblandade?

Förutsättningar; tidigare kontakter?

Hur yttrade sig konflikten?

Orsakade konflikten problem? Vad för några?

Hur hanterades konflikten?

Var det ett bra sätt?

Blev parterna nöjda?